# Borgarting lagmannsrett - LB-2002-1409 - LB-2002-1410 - LB-2002-1411

| | |
|---|---|
| Instans | Borgarting lagmannsrett - Dom. |
| Dato | 2004-02-09 |
| Publisert | LB-2002-1409 - LB-2002-1410 - LB-2002-1411 |
| Stikkord | Forsikringsrett. Forsikringsavtaleloven § 13-2 og § 18-1 annet ledd. |
| Sammendrag | I en perioden over to år, fra han var 51 til han var 53 år, tegnet forsikringstager 8 uførekapitalforsikringer og 3 uførepensjonsforsikringer. Under ett år etter at siste forsikring var tegnet sendte han skademelding om ervervsuførhet til ett av selskapene, og senere til de andre. Lagmannsretten fant ham betydelig overforsikret i forhold til tilvante inntekter, og fant heller ikke at han kunne dokumentere at forsikringstilfellet var inntrådt. Selskapene ble frifunnet. |
| Saksgang | Oslo tingrett nr 00-9194 A/59 - Borgarting lagmannsrett LB-2002-1409, LB-2002-1410, LB-2002-1411 A/02. Anke til Høyesterett nektet fremmet, HR-2004-742-U. |
| Parter | Ankende part: A (Advokat Robert Robertsen). Motpart 1: Vital Forsikring ASA. Motpart 2: Vesta Liv AS. Motpart 3: Vår Livsforsikring AS. Motpart 4: Storebrand Livsforsikring. Motpart 5: SpareBank 1 Livsforsikring AS. Motpart 6: Gjensidige NOR Forsikring. Motpart 7: Trenwick International Ltd. Motpart 8: Zürich Forsikring AS. (Advokat Dag Steinfeld). |
| Forfatter | Lagdommer Dag A. Minsaas, formann. Lagdommer Eystein F. Husebye. Lagdommer Sidsel B. Lindseth. Meddommere: Psykiater Svend Ole Nielsen. Lege, spesialist i allmennmedisin, Helge Schirmer. |

Saken gjelder krav om utbetaling av uførekapital og uførepensjon samt krav om at inngåtte ulykkesforsikringsavtaler skal bestå.

A er 59 år gammel. Han er gift og har en datter på åtte år. Familien bor nå i **.

A var ansatt som kommunelege I i X kommune fra 1989 til 1996, da han i mai dette år gikk over i privat legepraksis i X, kombinert med en kommunelege II-stilling i kommunen. Etter sykmelding 12. februar 1998 flyttet han og familien samme vår til Y i Z kommune. I august 1998 fremsatte han krav overfor Folketrygden om 80% uførepensjon. Årsaken til uførheten ble opplyst å være skade på indre øre, på høyre side. I desember samme år sendte han nytt krav til Folketrygden, nå med henvisning til psykiater og med krav om 100% uførepensjon. Z trygdekontor mottok legeerklæringer i sakens anledning fra spesialist i allmennmedisin Erik Roald og fra spesialist i psykiatri Carl Fredrik Haaland. Høsten 1999 ble han tilstått 100% uførepensjon i Folketrygden med virkning fra 1. februar samme år.

A tegnet i perioden desember 1995 til juni 1997 uførekapital-forsikringer hos flere av ankemotpartene, med en samlet engangsutbetaling på 7.026.084,- kroner. I samme periode tegnet han uførepensjonsforsikringer, med en samlet årlig utbetaling på 402.900,- kroner. Beløpene fremkommer på grunnlag av konstatert uførhet inntrådt i 1998. Samlet nåtidsverdi pr. 1998 av utbetalingene utgjør 12.255.726,- kroner, etter en neddiskontering av uførepensjonene i 15 år med 2% rente. Beløpene er oppgitt av ankemotpartene, men lagmannsretten har forstått det slik at det ikke hersker uenighet mellom partene om selve beregningene.

14. april 1998 sendte A skademelding til Vital Forsikring AS som dekket uførekapital og uførepensjonsforsikring. Han var da sykmeldt med 80%. Som årsak til ervervsuførhet ble i fremlagt legejournal fra lege Bjørn Nordang, Honningsvåg, angitt *tinnitus på grunn av støyskade*. I skademeldingen fra A viste han til en ulykke som inntraff nyttårsaften 1997, og som påførte ham en støyskade etter et hodenært smell med påfølgende dottfornemmelse, ringing i ørene og senere høyresidig tinnitus.

I tillegg til kravet overfor Vital Forsikring fremmet A senere krav overfor Vesta Forsikring, Vår Forsikring, Storebrand Livsforsikring AS, SpareBank 1 Livsforsikring AS, NOR Forsikring og Gjensidige Forsikring.

Forsikringsselskapene foretok i fellesskap undersøkelser i anledning de fremsatte krav. I en toårsperiode ble det gjennomført intervjusamtaler med A, med hans overordnede i statlig og kommunal forvaltning, med legekolleger og andre personer i Finnmark, og med leger som hadde gitt erklæringer til trygdeetaten og forsikringsselskapene. forsikringsselskapene.

Etter denne felles saksforberedelse meddelte Vital Forsikring 26. april 2000, til As daværende advokat, at kravene om engangsutbetalinger og uførepensjon etter forsikringspolisene var besluttet avslått for alle forsikringer tegnet i perioden 1995-1997. Selskapet anførte at forsikringstegningene ble ansett foretatt for senere å kreve utbetaling på grunn av påstått uførhet. Dette ble ansett som *forsøk på bedrageri.* Det ble videre anført at det ved tegningen av forsikringene ble utvist *svik* ved bevisst tilbakeholdelse av opplysninger om egen helsetilstand og personlige problemer, jf forsikringsavtaleloven § 13-2 første ledd, og at dette var særlig graverende på bakgrunn av As legekompetanse og hans tidligere erfaring som selger av forsikring. Selskapet anførte også at A hadde utvist *svik* ved å gi uriktige opplysninger ved skadeoppgjøret, jf forsikringsavtaleloven § 18 - 1 andre ledd, idet selskapet ikke festet noen lit til hans forklaring om en påført skade som følge av smell/eksplosjon nyttårsaften 1997. Selskapet viste også til avtalelovens regler om ugyldige avtaler.

De øvrige ankemotparters avslag på As krav overfor dem ble, etter hva lagmannsretten forstår, begrunnet i samsvar med avslaget fra Vital.

Partene kom ikke til enighet og stevning mot forsikringsselskapene ble inngitt 24. oktober 2000. Sakene ble forenet til felles behandling i Oslo byrett. Oslo tingrett avsa dom i saken 14. februar 2002 med denne *domsslutning:*

1. Vital forsikring, Vesta Liv AS, Vår livsforsikring, Storebrand livsforsikring AS, Sparebank 1 livsforsikring, Gjensidige NOR forsikring, Trenwick International Ltd. og Zürich Protector forsikring AS frifinnes.
2. A dømmes til å erstatte motpartenes omkostninger med kr 872.722,50 -åttehundreogsyttitotusensjuhundreogtjuetokronerogfemtiøre- og de fagkyndige meddommernes omkostninger med kr 128.651,50 -etthundreogtjueåttetusensekshundreogfemtienkronerogfemtiøre- innen 14 -fjorten dager- fra dommens forkynnelse med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.

A har påanket tingrettens dom til Borgarting lagmannsrett. Vital forsikring ASA, Vesta Liv ASA, Vår livsforsikring AS, Storebrand livsforsikring, Sparebank 1 livsforsikring AS, Gjensidige NOR forsikring, Trenwick International Ltd. og Zürich forsikring AS har tatt til motmæle. Ankeforhandling ble holdt i Oslo tinghus i dagene 17. november til 5. desember 2003. A avga partsforklaring og det ble avhørt 38 vitner. Det er fremlagt en del nye dokumenter i saken. For øvrig står den i det vesentlige i samme stilling som for tingretten.

*Ankende part, A*, har i det vesentlige anført:

Tingrettens bevisbedømmelse og rettsanvendelse er feil. Under tingrettens behandling ble ikke alle fakta i saken presentert, og han ble ikke trodd. Han kan kanskje være naiv av natur, men han er ikke en person som bevisst lyver og jukser. Hans tidligere feiltrinn er blitt brukt mot ham av personer i lokalmiljøet som ønsket å sverte ham som lege, og disse personer har vært en medvirkende årsak til forsikringsselskapenes avslag.

Da han tegnet forsikringene i perioden 1995-1997 var han en frisk mann. Han hadde et spesielt trygghetsbehov og et udekket forsikringsbehov pga datterens fødsel og pga at han skulle starte egen legepraksis. Han ble utsatt for et kraftig hodenært smell nyttårsaften 1997/1998 som medførte øresus og senere søvnvansker. Da han senere i mars 1998 ble utsatt for et drapsforsøk utviklet dette seg til en tilstand som av legene er blitt diagnostisert som depresjon.

Det er ikke holdepunkter i saken for at han var syk før og under tegningsperioden av forsikringene. De påkjenninger han var utsatt for som kommunelege I gjorde ham ikke syk men sint. Dette slo seg på magen, noe som er gjengitt i noen av helseerklæringene inngitt til forsikringsselskapene. Det forretningsmessige samarbeidet med B var fra hans side et reelt samarbeid som skulle sikre hans fremtidige inntekter som privatpraktiserende lege. At B senere kan vise seg å ha vært en bedrager kan ikke brukes mot A. Han kan imidlertid ha vært naiv i sin tillit til B.

Når det gjelder ulykken nyttårsaften 1997/1998 har tingretten feilaktig lagt vekt på at det ikke er dokumentert nedfall av rakett. Hvor vidt det hodenære smellet skyldtes en nyttårsrakett, en signalpistol eller annen type fyrverkeri er ikke avgjørende. Det er påvist at han nå lider av en hørselsskade med korresponderende øresus. Forsikringsselskapene synes også å mene at han har en øreskade med øresus, men har ikke kunnet angi annen skadeårsak enn smellet nyttårsaften.

For at det skal kunne konstateres svik etter forsikringsavtaleloven § 13-2 må det foreligge sterk sannsynlighetsovervekt for at han bevisst og vel vitende om at han var syk tegnet de omstridte forsikringer. Forsikringsselskapene kan ikke påberope seg bestemmelsens annet ledd som grunnlag for bortfall fordi toårsfristen etter § 13-4 annet ledd var utløpt i april 2000.

Han oppfattet seg selv som frisk inntil våren 1998 selv om det var turbulent i arbeidslivet. Den inntrådte gastritt var forbigående og ikke alvorlig, og han oppga belastningsproblemer i skademeldinger. Mindre helsemessige problemer behøver ikke oppgis til forsikringsselskapene, jf. Rt-2000-59.

Etter at han startet egen legepraksis hadde han god inntjening. Hans samlede inntekter i 1996 utgjorde ca. 1,2 millioner kroner og i 1997 ca. 1,4 millioner kroner. I selvangivelsen for 1996 oppga han å ha 167.000 kroner i bank og 300.000 kroner i kontanter, samt at han hadde lånt 400.000 kroner som han hadde i en bankboks. I selvangivelsen for 1997 oppga han å ha 72.392 kroner i bank og 400.000 kroner i kontanter. I tillegg hadde han et uspesifisert beløp i et myntfond. Ut fra hans inntekts- og formuesforhold var det intet grunnlag for å påstå at han ga svikaktige opplysninger til forsikringsselskapene om sin evne til å betale løpende forsikringspremier.

Ved vurderingen av om det foreligger svik fra hans side må hver forsikring vurderes for seg. Det må tas som utgangspunkt at han selv oppfattet seg å ha god helse, jf. legeforeningens undersøkelser. Klagesaken mot ham medførte ikke at han stod i fare for å miste sin autorisasjon som lege. Uroen på arbeidsplassen roet seg betydelig da han gikk over som privatpraktiserende lege. Det er ikke grunnlag for at han har deltatt i snusk når det gjelder etableringen og driften av -- Helse AS. De forsikringer han tegnet var for å sikre seg selv og familien i tilfelle uførhet og for å kunne sikre nedbetaling av boliggjeld.

Det er ikke dekning for at det foreligger svik i tilknytning til opplysningene om nyttårsaften 1997/1998. Det foreligger en påvist hørselsskade og hans tinnitus er reell. Intet bevis er ført for det motsatte. Uten nyttårssmellet med den tilhørende hørselskade og tinnitus og senere plager som søvnproblemer, tretthet, konsentrasjonsvansker og lav irritasjonsterskel, samt påkjørselsforsøket i mars 1998, ville han sannsynligvis i dag ha vært frisk og arbeidsfør.

Det er ikke grunnlag for å si at han i særlig grad var overforsikret. Forsikringene ble tegnet ut fra hans behov og med mulighet til å forandre forsikringene når nye behov måtte melde seg.

A har nedlagt denne *påstand:*

1. Sparebank 1 (David), Vital (Zürich) og Vital (Trenwick) er forpliktet overfor A i henhold til inngåtte ulykkesforsikringsavtaler.
2. 
   a) Nordea Forsikring AS v/styrets formann betaler uførekapital kr 1.000.000,- til A med tillegg av 12% årlig rente fra 12.04.2000 til betaling skjer.
   b) VÅR Livsforsikring AS v/Sparebank 1 Livsforsikring AS v/styrets formann betaler uførekapital kr 615.000,- til A med tillegg av 12% årlig rente fra 12.04.2000 til betaling skjer.
   c) Gjensidige Forsikring v/styrets formann (tidligere NOR Forsikring AS) betaler uførekapital kr 1.230.000,- til A med tillegg av 12% årlig rente fra 12.04.2000 til betaling skjer.
   d) Storebrand Livsforsikring AS v/styrets formann betaler uførekapital kr 1.000.000,- til A med tillegg av 12% årlig rente fra 12.04.2000 til betaling skjer.
   e) Gjensidige Forsikring v/styrets formann betaler uførekapital kr 1.300.000,- til A med tillegg av 12% årlig rente fra 12.04.2000 til betaling skjer.
   f) Vital Forsikring ASA v/styrets formann betaler uførekapital kr 400.000,- og kr 481.084,-, til sammen kr 881.084,- til A med tillegg av 12% årlig rente fra 12.04.2000 til betaling skjer.
   g) Sparebank 1 Livsforsikring AS v/styrets formann betaler uførekapital kr 1.000.000,- til A med tillegg av 12% årlig rente fra 12.04.2000 til betaling skjer.
   h) Vital Forsikring ASA v/styrets formann betaler til A månedlig uførepensjon i henhold til rettigheter under avtale nr. 20345737000 med årlig kr 40.893,- fra 01.04.2000 fren til fylte 67 år, og deretter livsvarig månedlig alderspensjon.

      Hertil kommer 12% årlig rente fra 01.04.2000 av forfalte, ikke betalte uførepensjoner til betaling skjer.
   i) Vital Forsikring ASA v/styrets formann betaler til A månedlig uførepensjon i henhold til rettigheter under avtale nr. 30066078000 med årlig kr 220.000,- fra 01.04.2000 frem til fylte 67 år.

      Hertil kommer 12% årlig rente fra 01.04.2000 av forfalte, ikke betalte uførepensjoner til betaling skjer.
   j) Sparebank 1 Livsforsikring AS v/styrets formann betaler til A månedlig uførepensjon i henhold til rettigheter under avtale nr. 1001444-145 med årlig kr 70.000,- fra 1. mars 1999 frem til fylte 67 år.
3. Ankemotpartene erstatter A sakens omkostninger for ting- og lagmannsrett med tillegg av 12% p.a. rente fra 14 dager etter forkynnelse av de respektive dommer og til betaling skjer.

*Ankemotparten, forsikringsselskapene*, har i det vesentlige anført:

As påståtte depresjon er ikke objektivt observert av noen. Tilstanden bygger på hans egen beskrivelse av symptomene. I retten har han ikke fremstått som deprimert, og han har heller ikke selv gitt uttrykk for at han er det.

Dersom han har et karakteravvik, og dette i tilfelle gjør ham disponert for depresjon, er det eiendommelig at dette ikke har gitt seg utslag i form av depresjon tidligere. A har sittet varetektsfengslet i en lengre periode, han har gått konkurs, og han har hatt andre alvorlige problemer.

-- Helse AS anføres å være foretak som har manipulert med delingsmodellen og unnlatt å oppgi inntekter til beskatning.

Det er ikke fremkommet nye opplysninger for lagmannsretten som styrker As sak. Derimot har A endret forklaring på en rekke punkter, herunder om legejournalen av 13. april 1996 om hans helsetilstand på dette tidspunkt. Hans forklaring på en rekke punkter er ikke troverdig. Etter at han søkte legehjelp hos dr. Roald i 1998 endret dette seg raskt til et krav om sykmelding og erklæring til forsikringsselskap. Da dr. Roald opplyste at tinnitus var et for svakt grunnlag oppga A selv at han var «noe forstyrret». Verken dr. Roald, dr. Nordang eller dr. Henriksen har selv observert ham som depressiv, og ingen av dem har medisinert ham for det.

Ankemotpartene vil prinsipalt anføre at A ikke har sannsynliggjort at forsikringstilfellet har inntrådt. Hans mulig hørselsskade og øresus overskrider ikke de nødvendige 25-50% ervervsmessig uførhet. En tinnitus gir i høyden etter Rikstrygdeverkets tabeller 5% medisinsk invaliditet. Psykiatriske følgeskader av hørselsskaden skal ikke bestemmes av hørselsleger, men av psykiatrisk ekspertise.

Dersom han har et personavvik må han ha hatt dette siden tidlig voksen alder. Da må han ha vært i fullt arbeid med dette karakteravviket uten at det har gitt ham uførhet. Det er heller ikke grunnlag for å fastslå at hans karakteravvik har gjort ham predisponert for depresjon. Hans tilstand av depresjon er ikke observert av dr. Haaland eller andre leger han har vært til undersøkelse hos. Det er ikke sannsynliggjort at verken den første depresjonen, som skal ha funnet sted våren 1998, eller den andre depresjonen, som skal ha funnet sted høsten 1998, forelå. Ingen av disse depressive periodene ble observert av leger, men er gjengitt basert på As egen beskrivelse. Heller ikke etter 1998 har noen sett spor av depresjon hos A.

Subsidiært anføres svik i henhold til forsikringsavtaleloven § 13-2. Under forutsetning av at han har hatt karakteravvik anføres at han selv må ha forstått dette og at unnlatelse av å gjøre forsikringsselskapene kjent med sin mentale helse er svikaktig. Anførselen er at det forelå svik da forsikringene ble tegnet.

Atter subsidiært gjøres gjeldende at det forelå svik på skadetidspunktet i det han ikke har sannsynliggjort at han ble utsatt for en ulykke nyttårsaften 1997/1998.

Ytterligere subsidiært gjøres gjeldende at det strider mot avtaleloven § 36 å gjøre forsikringsavtalene gjeldende. Selv om A ikke har forstått at han ga feilaktige opplysninger til selskapene er det ut fra en helhetsvurdering urimelig at selskapene må hefte.

Endelig gjøres gjeldende at A har unndratt inntekter fra beskatning med den strafferettslig konsekvens dette har jf. Rt-1997-1637. Betaling av forsikringspremier med midler som har vært unndratt beskatning gir ikke grunnlag for å kreve ytelsene utbetalt.

Forsikringsselskapene har nedlagt denne *påstand:*

1. Oslo tingretts dom av 14. februar 2002 stadfestes.
2. A dømmes til å betale sakens omkostninger for lagmannsretten innen fjorten dager fra dommens forkynnelse, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.

**Lagmannsretten** bemerker:

A er født i 1944. I en kort periode av sitt liv, fra han var 51 år til han ble 53 år tegnet han 8 uførekapitalforsikringer og 3 uførepensjonsforsikringer. Fra tidligere hadde han noen mindre pensjonsforsikringer som ikke omfattes av saken.

Selskapene har anført at han både ved tegningen av forsikringene i 1995 - 1996 og ved skadeoppgjøret i 1998 ga mangelfulle og uriktige opplysninger til dem, og at dette fritar dem for ansvar. Lagmannsretten vil drøfte spørsmålet senere i dommen. Innledningsvis finnes det hensiktsmessig å gi en oversikt over de økonomiske størrelser saken omfatter, og deretter vurdere om disse størrelser står i rimelig forhold til A forsikringsbehov i 1996 og hans tilvante inntektsforhold.

Det samlede beløp for uførekapital og uførepensjoner ville ved en utbetaling i 1998, da A meldte seg ufør, tilsvare et nedkapitalisert engangsbeløp på 12.255.726 kroner. I tillegg tegnet han også gjeldsforsikring og gruppelivsforsikringer gjennom legeforeningen med ulykkesdekning på 2.600.000 kroner.

A har anført at han hadde et særlig forsikringsbehov fordi han fikk en datter i 1995 som medførte et større ansvar for familiens fremtid, og fordi han hadde påtatt seg gjeld ved huskjøpet på Y som medførte behov for gjeldsforsikring. Han var en «forsikringsminded» person som vurderte sine forsikringer løpende etter behov og inntekter, og han har anført at han planla å legge om forsikringsdekningen når han var etablert som privatpraktiserende lege på Y, har han anført. Selskapene har anført at As forsikringsdekning gikk langt ut over hans reelle forsikringsbehov, og at han ble overforsikret.

Lagmannsretten legger til grunn at summen av *forsikringspremiene* for de omtvistede forsikringer var 123.957 kroner i 1996 og 203.249 kroner i 1997, og at premieutgiftene ville stige betydelig i 1998 og påfølgende år. Selvangivelsene for årene 1995, 1996 og 1997 viser at As lønnsinntekter fra X kommune var henholdsvis 487.104 kroner, 303.879 kroner og 208.524 kroner. I tillegg hadde han næringsinntekter som privatpraktiserende lege fra og med 1996. Næringsinntektene ble imidlertid overført til selskapet -- *Helse AS,*

*som ble* stiftet 25. februar 1996 av A og den iranske legen B, en tidligere turnuskandidat i X. Disse inntektene kunne da ikke brukes til å betale As forsikringspremier. Selskapsdeltakelsen ble et rent tapsprosjekt for ham.

Det er sannsynlig at A etter 1997 - 1998 ikke ville hatt økonomi til å betale alle forsikringspremiene. Hans tilvante lovlige inntekter ville ikke strekke til, og uoppgitte inntekter av noen betydning hadde han, i følge forklaringen i retten, ikke. Heller ikke oppsparte midler i bank og bankboks, som han hevder å hatt tilgjengelig, anses å ha vært tilstrekkelig. Betalte forsikringspremier hadde dessuten ingen konverteringsverdi, og eventuell bruk av oppsparte midler til dekning av forsikringspremier står for retten som ulogisk, hvis ikke hensikten har vært raskt å oppnå uførestatus med påfølgende skadeoppgjør. Hans fremtidsplaner var etter rettens mening lite realistiske, og sannsynliggjør ikke en fremtidig inntektsevne av betydning i relasjon til forsikringspremiene

Lagmannsretten finner bevist at A var betydelig *overforsikret* etter 1996, i forhold til løpende og forventede inntekter og virkelig forsikringsbehov. Det er et åpenbart misforhold mellom disse inntekter og de utbetalinger han gjorde krav på etter forsikringene. A har anført at en må se lønnsinntekter og næringsinntekter samlet, og viser til at inntektene i så fall blir i overkant av 1.2 million kroner. Lagmannsretten er ikke enig i anførselen. -- Helse AS var en realitet som medførte at næringsinntektene gikk tapt for A. B opplyste i retten at det var uaktuelt for selskapet å betale forsikringspremier for ham. Dersom en likevel legger til grunn et inntektsnivå på 1.2 millioner kroner i oppgjørsåret 1998, viser en kapitalisering av denne årsinntekt en « *gevinst*« ved å bli ufør på over 7,7 millioner kroner. Dersom en kapitaliserer et inntektsnivå på linje med det A hadde før 1996, er overforsikringen vesentlig større i sum.

Avslutningsvis i denne del av dommen peker lagmannsretten på at A sannsynligvis hadde et reelt behov for ny forsikringsdekning etter 1995, som følge av at han hadde fått en datter og som følge av at han pådro seg gjeld ved kjøp av eget hus på Y. Dette behovet står imidlertid ikke i noe naturlig samsvar med den betydelige overforsikring han skaffet seg, et forhold som bidrar til å svekke bevisverdien av hans forklaring i retten. Etter en helhetlig vurdering har lagmannsretten kommet til som mest sannsynlig at A, ved sine omfattende forsikringstegninger i 1995 - 1996, planla en rask overgang til å bli uføretrygdet, noe han ble i 1999.

For lagmannsrettens avgjørelse er det ikke nødvendig å drøfte nærmere i hvilken grad A for øvrig oppfylte sin opplysningsplikt overfor selskapene, da forsikringene ble tegnet i 1995 - 1996. Rettens avgjørelse vil i det følgende knytte seg til de omstendigheter som finnes bevist vedrørende *skadeoppgjøret.*

Innledningsvis bemerkes her at for utbetaling etter *uførekapitalforsikringene* kreves at den forsikrede er kjent minst 50% ervervsmessig ufør og at uførheten har vært varig i minst 2 år. Krav på forsikringsdekning må fremsettes før forsikringstaker fyller 60 år. A var i 1998 54 år gammel. For utbetaling av *uførepensjonsforsikringene* kreves også minst 50% ervervsmessig uførhet som har vart i 12 måneder, bortsett fra ved en forsikringsavtale under Vital, der utbetaling skjer ved 25% ervervsmessig uførhet. Full *ulykkesforsikring* utbetales ved 100% medisinsk invaliditet. Nedre grense for dekning er 25% medisinsk invaliditet

Oppgjøret med selskapene ble innledet da A den 14. april 1998 sendte skademelding til Vital Forsikring. Han oppga sin uføregrad til 80%, hvilket antagelig har sammenheng med at han da var 80% sykmeldt. Som årsak til ervervsuførheten oppga han å ha vært utsatt for en ulykke med årsak: « *Akustisk skade (knallskudd) 31.12.97.*»

Tingretten fant det ikke bevist at A hadde vært utsatt for en slik skade, og avgjorde saken ut fra dette grunnlag. Heller ikke for lagmannsretten er det ført vitner som var til stede da A skal ha blitt skadet, men en arbeidskollega forklarte at han første virkedag over nyttår hørte om hendelsen av A. Lege Bjørn Nordang i Honningsvåg undersøkte A den 12. februar 1998, og av journalen fremgår at A opplyste at han ble utsatt for et kraftig smell fra fyrverkeri nyttårsaften. For lagmannsretten er det også ført bevis om ungdoms bruk av signalpenner og lignende i X, men retten finner det ikke nødvendig for avgjørelsen å drøfte disse opplysninger, av grunner som følger.

Lagmannsretten finner bevist at A har en *mindre hørselsskade på høyre øre* med korresponderende *tinnitus*. Retten støtter seg her til sakkyndige vitneforklaringer fra legene Atle Rønning-Arnesen og Sten Harris, som begge har denne konklusjon. Det fremgår av deres forklaringer at mindre hørselsskader er normalt hos noe eldre menn, og at dette ikke gir grunnlag for erstatning. Lagmannsretten er i tvil om As hørselsskade ble pådratt den 31. desember 1997, slik A hevder, men finner det ikke nødvendig å ta stilling til spørsmålet. Det legges til grunn at hørselsskaden som er konstatert, enten den oppstod 31. desember 1997 eller tidligere, ikke kvalifiserer til ervervsmessig uførhet, isolert sett. Det gjør heller ikke en tinnitus av det omfang A skal ha, og som etter bevisførselen motsvarer en frekvens på *6 kiloherz*. Etter Rikstrygdeverkets tabeller, gir tinnitus som det er opplyst at A skal ha 5% medisinsk invaliditet, men ingen ervervsmessig invaliditet.

A har forklart at han etter nyttårsaften hadde vedvarende øresus med *søvnproblemer*. Lege Bjørn Nordang sykmeldte ham 100 prosent på dette grunnlag, første gang 12. februar 1998. Sykmeldingene ble fornyet av dr. Nordang med varierende sykmeldingsgrad, men fra og med mai 1998 var den igjen oppe i 100 prosent. A oppebar sykepenger frem til 1. februar 1999, fra hvilket tidspunkt han gikk over i full uføretrygd, som angitt i innledningen til dommen.

I sin partsforklaring sa A at han var «frisk og fin» dagen etter nyttårsaften. Sykmeldingen skyldtes etter forklaringen ikke smellet og øresuset, men en plagsom etterfølgende søvnløshet. På spørsmål i retten om den psykiske tilstand i januar 1998 svarte A at han ikke følte seg spesielt nedfor, men at han var søvnløs.I tillegg mente han seg utsatt for drapsforsøk den 22. mars 1998. Han ble da nesten påkjørt på gaten i X av en tidligere pasient, da han skulle krysse gaten sammen med sin datter.

Det legges til grunn at A mest sannsynlig var betydelig stresset på grunn av ovennevnte forhold, og på grunn av et dårlig samarbeidsklima på arbeidsplassen. Det har vært omfattende bevisførsel om As forhold til overordnede og kolleger før og etter 31. desember 1997 noe som retten ikke finner det nødvendig å drøfte. Det er tilstrekkelig å konstatere at verken legejournaler eller andre skriftlige bevis fra våren 1998 gir dekning for at A led av depresjon på den tiden. Dette samsvarer med at dr. Nordang overfor Vital Forsikring den 18. mai 1998 oppga akkustisk skade og tinnitus som hovedårsak til uførhet. Samme begrunnelse ble brukt i kravene overfor de øvrige selskaper, etter hva lagmannsretten forstår.

Hurtigheten i As fremgangsmåte overfor selskapene er påfallende. Etter en kort sykmeldingsperiode på to måneder påstod han seg i realiteten å være helt arbeidsufør, og krevde etter hvert gjennomført et erstatningsoppgjør etter forsikringspolisene. Kravene bygget på en skadeårsak som det måtte være liten grunn til å tro kunne føre frem. Da han i august 1998, etter flyttingen til Y, reiste krav overfor Folketrygden om uførepensjon, se innledningen til dommen side 2, gjorde lege Erik Roald i Oslo ham raskt oppmerksom på at tinnitus og søvnproblemer ikke ga grunnlag for å bli uføretrygdet. Erik Roald deltok i en gruppe som ble kalt «lege for lege» som har som oppgave å gi hjelp til kolleger.

Det neste trekk i utviklingen er også påfallende. Det finnes bevist at A, etter å ha blitt forklart at tinnitus og søvnproblemer ikke ga grunnlag for trygd, gjorde dr. Roald oppmerksom på sin mentale tilstand ved å si at han kanskje var «noe forstyrret». På eget initiativ oppsøkte han psykiater Dag Lunde ved Modum Bad. Her skal han ha fått «*sitt pass påskrevet*». Nærmere opplysninger om oppholdet på Modum Bad foreligger ikke, men ifølge A fikk han vite at han hadde et karakteravvik. Dette skal ha vært grunnen til at han kort etter ved egen hjelp fikk en samtale med psykiater Carl Fredrik Haaland i Oslo, etter formidling av legevennen B. Overlege Haaland og B var kolleger ved samme sykehus. Lagmannsretten kommer tilbake til overlege Haalands diagnose.

Endelig er det påfallende at både dr. Roald og overlege Haaland, så vidt lagmannsretten har forstått, raskt ble bedt av A om å avgi uførhetserklæringer til Folketrygden. Dette kom overraskende på begge, og var ikke tema ved første gangs konsultasjon. Verken dr. Roald eller overlege Haaland fant A behandlingstrengende da de første erklæringene ble skrevet, og han ble ikke medisinert eller på annen måte behandlet på dette tidspunkt. Det finnes bevist at A presset på for innsendelse av legeerklæringene, og for å bli kjent ufør raskt. Han var ikke behandlingsmotivert, og det ble ikke satt i gang attføringsforsøk. Overlege Haaland sa i retten at han ikke visste at uføresaken også skulle fortsette i et forsikringsoppgjør, og at han vitende om dette ville ha henvist til annen psykiater.

Overlege Haalands legeerklæring fra 15. februar 1999 er lagt til grunn for vedtaket i fylkestrygdekontoret om å tilkjenne A full uføretrygd. Trygdesaken skal ikke prøves av lagmannsretten, men A har anført at denne legeerklæringen, samt Haalands foreløpige erklæring av 25. oktober 1999, må legges til grunn også ved avgjørelsen av kravene mot selskapene. Diagnosen i erklæringen av 15. februar 1999 går ut på at A har *tinnitus med påvist depresjon i remisjon og personlighetsforstyrrelse.* Lagmannsretten finner det nødvendig å foreta en kritisk vurdering av diagnosen, i lys av bevisførselen under ankeforhandlingen.

Lagmannsretten har tidligere funnet bevist at A har en mindre hørselsskade på høyre øre, sannsynligvis med en korresponderende tinnitus. Ingen av delene gir grunnlag for ervervsuførhet. A har forklart i retten at han ikke er særlig plaget av øresuset i dag, og at han ikke har slike søvnproblemer som han skal ha hatt våren 1998. Han er ikke utsatt for stress på arbeidsplassen som denne våren, fordi han er uten arbeid som uføretrygdet. Sentrale punkter som lå til grunn for overlege Haalands diagnose er derfor ikke lenger tilstedeværende.

Overlege Haaland forklarte i retten at diagnosen bygget på muntlige opplysninger fra A, og at det ikke fantes adekvate objektive funn på depresjon. Pasienten skal ha hatt fast håndtrykk og fast blikk under konsultasjon, og

han svarte adekvat på alle spørsmål. Lagmannsretten forstår vitnene overlege Haaland, dr Erik Roald og andre leger som har forklart seg i saken, dit hen at ingen av dem noen gang har observert A deprimert. Det samme gjelder psykolog Rune Stuvland som ble ført som sakkyndig vitne. Det anses ikke sannsynliggjort at A skal ha hatt to alvorlige depressive episoder i 1998, slik overlege Haaland la til grunn som avgjørende for sin diagnose. At øresus og søvnproblemer i As tilfelle skal ha ført til depressive gjennombrudd anses ikke sannsynlig, og lagmannsretten ser ingen spor i saken av at han har lidd av depresjon før 1998.

En oppsummering av relevante hendelser i As liv i denne forbindelse viser her følgende:

Oppveksten i Finnmark var preget av omskiftninger, i følge psykolog Rune Stuvlands sakkyndige erklæring. I ungdomstiden var det mye alkohol og festing, og hans politiske innstilling ga ham omtale som nynazist. Han fikk tidlig barn med tre forskjellige kvinner. To av barna ble adoptert, og han har ikke hatt kontakt med disse senere. I 1983 ble han dømt til fengsel i 1 år og 10 måneder for narkotikaovertredelse. Samtidig ble han fradømt retten til å utøve legevirksomhet i tre år. Han satt da *varetektsfengslet* i hele 221 dager, med brev- og besøksforbud. En tid etter at han gjenopptok sin legepraksis fikk han økonomiske problemer, og gikk personlig konkurs. Han fikk flere klager mot seg som lege fra pasienter og fra annet helsepersonell. Retten finner det ikke nødvendig å gå inn på den omfattende bevisførselen om klagesakene. Det er nok å vise til at det i mange år stod strid om A som lege, noe han tilsynelatende taklet uten særlige problemer. Varetektsoppholdet i 1983 må imidlertid ha vært en stor påkjenning. Vitneforklaringen fra hans daværende forsvarer, som besøkte ham i varetektstiden, går likevel ut på at han ikke tok skade på sin sinnsro eller virket deprimert. For lagmannsretten fremstår A som en person som har tålt mye motgang i livet, men som likevel har hatt stor evne til å stå i fullt arbeid og til å fungere godt sosialt. Han har i retten også forklart at han hele livet har følt seg psykisk robust.

Lagmannsretten har observert A daglig i tre uker under ankeforhandlingen. Åpent har han gitt uttrykk for aggresjon og kampvilje i forhold til personer han mener har motarbeidet ham. Han brukte mye tid på å gjendrive kritikk av mindre interesse for sakens avgjørelse. Denne offensive innstilling kan være ett av flere tegn på et karakteravvik hos ham. Avgjørende for saken her er imidlertid at han i tilfelle har hatt et slikt karakteravvik i hele sitt voksne liv, uten at dette har gjort ham arbeidsudyktig. Tvert imot finner retten bevist, tross klager på ham fra pasienter, at han stort sett ble ansett som en kunnskapsrik og dyktig lege i Finnmark, med stor omsorg for sine pasienter. Dette ble også fremholdt av det sakkyndige vitnet, overlege Christian Fredrik Borchgrevink.

Verken As livshistorie eller sykehistorie underbygger overlege Haalands diagnose om en depressiv lidelse. Diagnosen anses i særlig grad å være påvirket av opplysninger fra A. Han har ikke fremstått som en deprimert person i retten, og har heller ikke selv gitt uttrykk for å være dette. Det kan være mulige tegn på et karakteravvik hos ham, men dette avviket har han i tilfellet hatt hele livet uten at dette har påvirket hans ervervsevne. Det synes helt klart å fremgå av så vel erklæringene til psykiater Haaland som psykolog Stuvland, at disse to fagpersoner ikke har vurdert det påfallende i det faktum at A tidligere har gjennomgått kraftige og tunge belastninger uten at det har gitt ham tilsvarende psykiske plager, som han har beskrevet å ha fått etter øresus og et mulig drapsforsøk i X. Det konstateres også diskrepans mellom angivelsene av depresjon eller ei i perioden januar til mars 1998 i erklæringene til Haaland og Stuvland.

Lagmannsretten har på sentrale punkter funnet As forklaring ikke troverdig. Han har også endret sin forklaring på flere punkter under ankeforhandlingen. Den endrede forklaring på innholdet av legejournalen i X legesenter fra 13. april 1996 og utover, anser retten som et forsøk på å fjerne en eventuell mistanke om helseproblemer våren 1996, da han fortsatt var i gang med å tegne forsikringer. Foran har retten pekt på hans fremgangsmåte under skadeoppgjøret, hans raskt skiftende begrunnelse for kravet om å bli kjent ufør og hans tilnærming til legene. Retten setter fremgangsmåten i sammenheng med at han ved forsikringsdekningen i 1995 - 1996 må ha tatt sikte på raskt å bli kjent ufør, som påpekt foran.

Etter den helhetsvurdering lagmannsretten har foretatt legges til grunn at A planla sin uførestatus da han tegnet de omtvistede forsikringene. Han har heller ikke dokumentert at forsikringstilfellet har inntrådt. De samme grunner tilsier at forsikringsselskapene må frifinnes også for ankende parts påstand, punkt 1. Trygdemyndighetens bevisbedømmelse er ikke bindende for lagmannsretten. Tingrettens dom blir etter dette å stadfeste. Stadfestelsen omfatter også omkostningsavgjørelsen.

Anken har ikke ført frem. Den ankende part må i medhold av tvistemålsloven § 180 første ledd betale motpartens saksomkostninger, idet retten ikke finner særlige omstendigheter som bør frita ham for erstatningsplikten. Advokat Steinfeld har krevet dekket sitt salær på 822.575 kroner. Tillagt omkostninger og merverdiavgift kreves dekket i alt 1 083.187,84 kroner. I tillegg kommer ankemotpartenes andel av utgifter til de fagkyndige meddommere i henhold til særskilt salærfastsettelse. Det har ikke kommet bemerkninger til

kravet. Lagmannsretten finner omkostningskravet høyt. Salærkravet fra advokat Robertsen er på 758.000 kroner, men det totale omkostningskravet overstiger kravet fra advokat Steinfeldt, vesentlig på grunn av utlegg til sakkyndige vitner med 160.000 kroner. Lagmannsretten vil bemerke at ankesaken ble lagt opp alt for omfattende, men legger til grunn at dette i første rekke må tilskrives ankende part. Under tvil finner lagmannsretten at den vil legge advokat Steinfelds omkostningsoppgave til grunn for omkostningsavgjørelsen.

Dommen er enstemmig.

*Domsslutning:*

1. *Tingrettens dom stadfestes.*
2. *A betaler saksomkostninger for lagmannsretten med 1.083.187, 84 - enmillionogåttitretusenetthundreogåttisyv- kroner og 84 - åttifire - øre samlet til Vital Forsikring ASA, Vesta Liv ASA, Vår Livsforsikring AS, Storebrand Livsforsikring AS, Sparebank 1 Livsforsikring AS, Gjensidige NOR Forsikring Trenwick International Ltd. og Zurich Forsikring AS innen 2 -to- uker fra dommens forkynnelse, med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd, for tiden 9,25 -nikommatjuefem- prosent årlig rente, fra forfall til betaling skjer. I tillegg kommer ankemotpartenes andel av utgifter til de fagkyndige meddommere i henhold til særskilt salærfastsettelse.*